

ФОРМУЛЫ ІМЕНАВАННЯ БЕЛАРУСАЎ – У ВУЧЭБНУЮ ПРАКТЫКУ

Мезенка, Г. М. Беларуская антрапанімія : вучэбны дапаможнік / Г. М. Мезенка, Г. М. Дзеравяга, В. М. Ляшкевіч, Г. К. Семьянкова; навук. рэд. Г. М. Мезенка. – Віцебск : УА “ВДУ імя П. М. Машэрава”, 2009. – 254 с. – Тыраж 150 экз.

Дапаможнік “Беларуская антрапанімія”, дапушчаны Міністэрствам адукацыі Рэспублікі Беларусь у якасці вучэбнага для студэнтаў вышэйшых навучальных устаноў па філалагічных спецыяльнасцях, з’яўляецца грунтоўнай працай, якая ўключае разнастайную інфармацыю пра асабовыя імёны, імёны па бацьку, прозвішчы, мянушкі, псеўданімы (паходжанне, класіфікацыі, роля ў называнні і апісанні асобы, распаўсюджанасць і многае іншае). Тэарэтычная даведка, якая прыводзіцца да кожнага раздзела, змяшчае матэрыял не толькі агульнавядомы, але і той, што патрабуе ад навучэнцаў разважанняў і ўласных меркаванняў. Цікавымі лінгвістычнымі і экстралінгвістычнымі звесткамі пацвярджаюцца навуковыя палажэнні аб фарміраванні структуры найменняў асоб мужчынскага і жаночага полу. Аўтары традыцыйна прытрымліваюцца той думкі, што ў склад называння магло ўваходзіць да пяці слоў-кампанентаў.

У тэарэтычных даведках вучэбны дапаможнік “Беларуская антрапанімія” адлюстроўвае актывізацыю анамасыялагічнага працэсу (гэта ўяўляецца нам асабліва актуальным у развіцці сучаснай мовы), адной з прычын чаго з’явілася патрэба выступаць у інтэрнэце пад выдуманым імем. Так узнік новы від антрапаніма – нік (або сеткавы псеўданім), які набліжаецца да неафіцыйных антрапанімаў – мянушак, псеўданімаў.

Настаўнік у прапанаваным дапаможніку знойдзе цікавую інфармацыю пра тэкставыя функцыі антрапанімаў – гэта функцыя загалова, функцыя стварэння анамастычнага фону. На разнастайным фактычным матэрыяле з мастацкіх тэкстаў аўтары дэманструюць узор аналізу анамастычнага фону. Напрыклад, аказіянальныя назвы вуліц з верша “Вуліца” Уладзіміра Караткевіча ствараюць то станоўчы, то негатыўны фон. Параўнайце: *Вуліца Першай Радасці, Вуліца Вось Ты і Дома, Вуліца Душ Сагрэтых і Вулка Зрады, Вулка Адчаю, Вулка Год Праклятых* і інш.

Трэнераваныя практыкаванні, прапанаваныя калектывам аўтараў, вылучаюцца багаццем, рознай ступенню складанасці, творчым характарам і прызначаны для замацавання атрыманых ведаў, раскрыцця здольнасцей выканаўцаў; нярэдка прадугледжваюць працу са слоўнікамі і спецыяльнай анамастычнай літаратурай, што таксама спрыяе развіццю самастойнага навуковага мыслення, практычнаму замацаванню лінгвістычнай інфармацыі па акрэсленай праблеме. Лічым, што размежаванне імёнаў па паходжанні (атаясамліванне іх з пэўнай краінай, народам), уменне ўтвараць варыянтныя імёны па бацьку, веданне прычыны ўзнікнення псеўданімаў знакамітых людзей, вызначэнне спосабаў афармлення нікаў і аналіз іх зместу і структуры і многае іншае дазволіць асобе (не толькі магістрантам і студэнтам) пашырыць уласны анамастычны круггляд, павысіць культурамоўны ўзровень называння, а таксама зацікавіцца вывучэннем краязнаўчага аспекту ан-

трапаніміі (гл. практыкаванні: вызначыць паходжанне прозвішчаў аднавяскоўцаў, прывесці прыклады мянушак жыхароў асобных населеных пунктаў і інш.).

Пытанні і заданні для самакантролю дапамогуць зразумець, наколькі трывала і поўна засвоены матэрыял.

Лагічнай і апраўданай з’яўляецца пастаўлена аўтарамі мэта вучэбнага дапаможніка – закласці тэарэтычную базу і на яе аснове навучыць студэнтаў і магістрантаў аналізаваць антрапанімічныя з’явы. Рэалізацыі гэтай мэты падпарадкаваны як прадуманая структура дапаможніка, так і яго змест. Ключавыя словы перад кожным раздзелам дапамагаюць зразумець яго сэнсавае наплаўненне, а пасля знаёмства з ім – узнавіць у памяці прачытанае. Трэнераваныя практыкаванні, пытанні і заданні для самакантролю, спісы асноўнай і дадатковай літаратуры, кантрольны тэст скіраваны не толькі на кантроль з боку выкладчыка за ступенню засвоенасці матэрыялу, але і на самастойную працу студэнтаў і магістрантаў па авалоданні ведамі.

Сярод выданняў, прысвечаных пытанню анамастыкі (гл.: Мезенка Г. М. Беларуская анамастыка: навуч. дапаможнік для студэнтаў універсітэтаў. – Мінск: Выш. шк., 1997. – 119 с.), дапаможнік “Беларуская антрапанімія” – першае вучэбнае выданне для студэнтаў універсітэтаў і магістрантаў, у якім так поўна і ўсебакова пададзены звесткі пра беларускія асабовыя імёны, імёны па бацьку, прозвішчы, мянушкі, псеўданімы і нікі і які ўключае разнастайныя і рознаўзроўневыя трэнераваныя практыкаванні.

Вучэбны дапаможнік дае звесткі, неабходныя для разумення праблем эвалюцыі іменавання беларусаў, садзейнічае ўзбагачэнню тэрміналагічнага апарату навучэнцаў, развівае лагічнае мысленне, маўленчую культуру, эстэтычны густ. Усё гэта – падмурак для далейшай працы па вывучэнні анамастычных працэсаў, прымяненні атрыманых ведаў на практыцы.

Відавочная навуковасць у падачы матэрыялу не перашкаджае даступнаму і зразумеламу яго ўспрыманню. Сістэмнасць арганізацыі тэарэтычных звестак і практычных заданняў дасягаецца прадуманай структурай дапаможніка. Усе названыя якасці разгледжанай працы дапускаюць магчымасць выкарыстання яе і для самастойнай работы студэнтаў і магістрантаў.

Каштоўны, на наш погляд, раздзел “Літаратура па беларускай антрапаніміцы”, паколькі ён уключае не толькі публікацыі, якія паклалі пачатак беларускай антрапаніміцы, але і найноўшыя выданні, што дазваляе прасачыць кірункі сучасных распрацовак, ступень вывучанасці канкрэтных пытанняў, асаблівасці антрапанімічнага даследавання пэўных тэрыторый.

Алена БАГАМОЛАВА,
кандыдат філалагічных навук,
Вольга ГУЛІЦКАЯ,
кандыдат філалагічных навук.